List 8.
Tečaj XVI.

NOVICE
gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 40 kr., za pol leta 1 fl. 50 kr., za četert leta 55 kr.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 40, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 10 kr.

V Ljubljani v sredo 24. februarija 1858.

Pereč oginj pri prešičih
(*Rothlauf, Antoniusfeuer*).

V 4. zvezku živinozdravilskega časnika, ki v Štutgartu izhaja pod naslovom „Repertorium der Thierheilk.“, beremo marsikaj od te hude prešičje bolezni, ktera je lani tudi pri nas pomorila nagloma mnogo živine. Naj povémo nektere poglavitne reči iz onega spisa našim gospodarjem v prid.

Popisana je ta bolezen tako le: Začne se pereč oginj s tem, da bolni prešič hipoma neha jésti, v steljo rije, rep pobesi, je kmal merzel kmal vroč, glas mu je hripav, sapa nagla, v hoji omahuje, rivec obledí, prešič je zapečen; če bolezen terpí 48 ur, se spustí po koži, vratu in trebuhu rudečica kakor šenj, pozneje se rudečica spremení v višnjevo barvo; bolna živina prihaja čedalje slabeja in pogine brez posebnih težav.

Če prešiča zakoljejo berž v začetku bolezni, se nahajajo jetra enmalo vnete, njih žila vratarica (Pfortader) polna černe kerví. — Če pa je bolezen že delj časa terpela, so jetra, vranca, ledíce in pljuča vnete, serčne ušesca so černe.

Skušnja je učila, da tisti bolniki ne poginejo, pri kterih ni vsa koža rudeča, ampak se le sèmtertjè po koži rudeče lise prikažejo, iz kterih neka mokrota solzí. Kakor so te posamezne lise dobro znamenje, tako je tudi to dobro znamenje, če prešič še enmalo jé ali pije.

Ozdravlja se ta bolezen, da se prešiču v začetku čmerike ali bljuvne solí dá, da se izprazne želodec in pretrese celi život. Če bolniku ne odleže potem, je slaba.

Kakor hitro se je pereč oginj spustil po koži, Bog obvari, da bi se povžilo tako meso, čeravno ni očitno škodovalo vsem, ki so ga vžili.

Da se odverne ta bolezen, naj se, kadar je prav vroče, prešičem večkrat oglja v prah stolčenega povžiti dá; prešiči radi žro navadno oglje (od derv), ktero odvračuje čerm ali vrančni prisad ali metljaje. Tudi okisano ilovco žro radi. Schürg hvali teloh, kteri naj se zavleče pod kožo za ušesmi. —

V ravno tem zvezku omenjenega časnika se bere od krave, kteri se je šivanka, ki jo je pred 4 tedni požerla, na desni strani reber, kmali za komolcom izgnojila. Krava pervi dan, ko je šivanko požerla, se skor ni dotaknila klaje, in če je kaj pokusila, je berž vergla z gobca in ni nič požerla; pokašljevala je večkrat. Berž ko ne, je šivanka prebodla persni del požiravnika in tako napravila, da krava ni mogla požirati, da je kašljala in zvergla. Kaj takega se večkrat primeri.

Pregled lanskih pridelkov v našem cesarstvu.
(Konec.)

Na Marskem so preteklo leto prav veliko lepe ozimine naželi. Zerna je prav plenjatega in tanke lupine, močnata pa tako, da so je prav zadovoljni. Jaro žito se jim pa ni tako obneslo, še celó slama ni veliko vredna. Tudi krompirja so na kupe nakopali, posebno hribovci. Nimajo ga samo obilo, ampak tudi dober je, da ga prehvaliti ne morejo. Gnjil je le malo. Zela in repe je bilo pa le srednjo mero. Sená in druge živinske klaje so v ti deželi tudi malo nakosili; zato so Moravčani primorani svojo živino kakor v več drugih krajih, tudi zmanjševati in po niski ceni prodajati. Letina za vino in sadje je bila pa tako bogata, da že dolgo take ne; vino je nek tako izverstno, da ga k letom od 1811, 1822 in 1834 prištevajo.

Na Českem je bila letina oziminega žita tudi dobra, posebno rèž se jim je dobro obnesla. Jarinega pa niso toliko pridelali. Kar pa krompir in enake podzemeljske sadeže zadeva, so ž njimi tudi zadovoljni. Gnjiloba ga je le po malem napadala. Zela in repe so tudi obilo pridelali. Sená in druge klaje niso Čehi veliko dobili; deteljo je suša skorej vso zadušila. Sadja in vina so precej in prav dobrega pridelali.

V Šlezii je bila letina za žito razun mnogoverstne klaje prav dobra. Oziminega žita so polne žitnice nasuli; jarinega pa, posebno ječmena in ovsa, kakor tudi krompirja in drugih podzemeljskih sadežev, ki jih v ti deželi za človeški živež špogajo, so veliko več pridelali, kakor jih za svoj živež potrebujejo. Piče imajo pa tudi po malem, toraj morajo tudi živino prodajati.

V zahodni Galicii se je ozimina dobro skazala, posebno pa pšenica; sená in druge živinske klaje so toliko nakosili, da jim ni treba živine prodajati. Jarinega žita, posebno pa ječmena, razun tistih krajev, kjer jim ga je toča poklestila, kakor v Vodoviški okolici, so obilo pridelali in ž njim žitnice do verha napolnili. Nakosili so klaje pa le srednjo mero. Krompir se jim tudi ni tako obnesel kakor pred to leto; toda je prav dober, bolezni ni bilo nikjer na njem zapaziti. Zele in drugo zelenjavo so pa gosence močno postrigle, in so je le srednjo reč pridelali. Ravno tako po malem so tudi sená in druge kerme dobili, otave imajo pa bolj obilo kakor po drugih krajih. Sadja so natresli tudi na kupe.

V izhodni Galicii je bila dobra letina, posebno krompir je obrodil, da je bilo kaj.

Na Ogerskem. V budimski okolici je bila sploh lanska letina razun vina, boljša kakor predlanska. Ozimina se je večidel dobro obnesla, le sèm ter tjè, kjer jo je suša pritisnila, je bila slabeja. Jarina je bila pa komaj srednja. Senó in drugo klajo je pa tudi v ti okolici suša zaterla; zato so ga komaj srednjo reč nakosili. Vinu je slana, ki je bila, preden so grojzdje brali, nastopila, močno škodovala, dobili so ga manj in tudi slabejega kakor pred to leto. Sadje se jim tudi ni po željah obneslo.

V Serbskem Banatu je bila letina srednja; oziminega žita so v teh krajih precej pridelali, jarinega pa, zvunej turšice, ktero je suša vzela, so srednjo reč naželi, opresnine je po malem, ravno tako tudi živinske klaje, otave pa skoraj nič. Vino se tudi ni v teh krajih lansko leto obneslo; sadju, posebno češpljam, je spomladanski mraz zlo škodoval; zato pa tudi niso toliko slivovica napravili kakor druge leta.

Na Horvaškem in v Slavonii je bila letina še slabeja kot srednja; vsega tega je bila posebno huda suša

kriva. Klaje so prav malo dobili, zato morajo rep za repom prodajati. Od vseh drugih pridelkov se jim je pa vino najbolje splačalo.

V Dalmacii so sploh z lansko letino zadovoljni, v nekterih krajih so pa vsega več pridelali, kakor za dom potrebujejo. Ozimine, to je, pšenice, ječmena in rèží so Dalmatini na kupe pridelali; tudi z jarinim žitom so jako zadovoljni, prosa, turšice, sirka in zmesi i. t. d., potem krompirja, repe, sočivja in raznega sadja imajo tudi več kot srednjo mero. Tudi vina so precej pridelali, tertna bolezen ga ni tako popalila kakor druge leta. Samo okoli Kotara se jim ni terta tako skazala kakor druge leta. Oljka je bila polna in po tem takem so tudi obilo olja in prav dobrega dobili. Nakosili so tudi toliko sená, da jim ni treba živine prodajati. Za svilorejo je bila letina tako dobra, da Dalmatini si boljše želeti ne morejo.

V Lombardii se je lanska letina tako-le obnesla: Pšenica je povsod rodila, posebno pa v nekterih deželah. Jarino žito je močno suša zaterla, razun milanske in vareške okolice, kjer imajo umetno napeljano vodo na njive in travnike, da jih silne suše obvarujejo. Turšice je bilo malo. Sená in druge klaje so o pervi košnji veliko veliko napravili, o drugi jim ga je pa suša vzela. Opresnine so v nekterih krajih na kupe pridelali; v nekterih pa skoraj nič. Vina so več pridelali kakor v letu 1856; posebno okoli Kremone so imeli kaj dobro terganje, in vino je tudi prav dobro.

V Istriški okolici je bila ozimina sploh dobra, jarina pa le v posamnih kantonih, v naj več krajih pa le srednja. Turšico je skoraj povsod suša zadušila. Opresnine so Istrijani le srednjo mero pridelali. Sená in druge živinske klaje skoraj ravno toliko. Tudi vina so več pridelali kakor pred to leto. V okolici teržaški ste se ozimina in jarina srednjo mero obnesle. Opresnine so toliko pridelali, da so je zadovoljni. Živinske klaje pa le toliko, da bodo komaj ž njo izhajali. Vina so dobili srednjo mero, sadja dovelj.

Živinozdravilske skušnje.

Med kokoši, purami in sploh domačo perutnino razsaja tudi pri nas na Krajnskem tista huda bolezen, ki žival naglo umorí in se zato kurja smert (Hühnertod) imenuje. Mi nismo letos imeli priložnosti, bolne živine viditi, eno cerknjeno kokoš pa smo ogledali, ki je bila v Ljubljano nalaš za to iz Kerškega poslana. Vse znamnja: černa krí, bolne jetra in vranca, možgani s černo kervijo zaliti i. t. d. so pričale, da je ta kuga čerm (ali vrančni prisad, Anthrax, Milzbrand). Čudno pa je to, da razsaja ta bolezen ob hudi zimi. Škoda, da dosihmal nismo od nobenega kraja še kaj več natanjčnega o tej bolezni zvedili, zlasti od okoljšin, v kterih je pocepala žival. Zato lepo prosimo svoje bravce po kmetih, naj nam pišejo: kje je ta bolezen že bila, — ktero perutnino posebno napada, — kam letí sum zavoljo začetka te bolezni? itd.

Mi pa jim povémo, da smo v „Sonntagsblätter“ brali, da kovaški mojster, gospod Anton Károly iz Debrečina, je svojo kuretnino s tem obvaroval kurje smerti, da ji je 4krat na dan dal hladne vode, v kteri se je namakalo zarujevelo železo.

Nekteri hvalijo žvepleni cvet, nekteri jerebičje seme (Vogelbeere) na vodi kuhano in to vodo z drožmi ali kravajci zmešano.

Vodnik in pa France Bilc.

Eden najzvestejših Vodnikovih prijatlov je bil France Bilc, rojen v Bistrici, umerl duhovnik v Harijah l. 1824. Pogostoma sta si dopisovala o zadevah slovnika. Kakor Vodnik po Gorenskem, tako je Bilc po Notranjskem besedice nabiral in jih Vodniku pošiljal. — Govoril je Bilc razun slovenskega tudi jezik horvaški in češki. V njem je goréla iskra prave ljubezni do materinskega jezika; to je v neki pesmi pokazal, v kteri Vodnikovo smert obžaluje. Škoda, da se je zgubila ta silno lepa pesem! [1]) — Da se pa sploh od tega imenitnega moža tako malo vé, je uzrok, da so njegovi spisi morebiti takemu možu v roke prišli, ki jih ni ceniti umel. Ni čuda tedaj, ako so se pozgubili. Slišim pa, da se sèm ter tjè pri kakem Slovencu še kak njegov spis nahaja. Prosim tedaj tukaj vse slovenske rodoljube, ki imajo morebiti kak spis mojega rajnega strica, ali ki o njem kaj več vedó, naj nam naznanijo po „Novicah.“ [2]) Vém, da bodo naše mile „Novice“ vse rade natisnile, kar se tiče naših slavnih mož, ker škoda, neizrečena škoda bi bila, ako bi pešica černe zemlje, ki njegovo truplo zagrinja, bi tudi zakrila njegove dela in zasluge.

V Reki. Janez Bilc.

Napáke slovenskega pisanja.

Spisal Fr. Levstik.

(Dalje.)

Pervi pisatelj našega jezika, Primož Trubar, je bil Dolenec iz Rašice, [3]) blizo Turjaka. Njegovo ime, [4]) kolikor jaz vem, tamkaj ne živí v nobeni rodovini več; le pripoveduje se, da je bil Luter Martin na Rašici rojen, in sicer v sedmi številki; to je gotovo Trubar.

Dolencem gré tedaj hvala, da so začeli; potlej pa so Gorenci stopili na perste, in zadušili vse druge svoje rojake zato, ker je bilo med njimi učenih glav, posebno duhovnih, dosti več kakor med Dolenci, kar je skoraj še zmirom tako. Vračali so iz knjig vse, kar se ni slišalo nad Ljubljano, bodi si prav ali napek. Umaknilo se je obilo dobrega in lepega, kar ne rabi samo Dolenec, ampak vsi ljudje po tistih krajih, koder naš jezik še ni tako oskrunjen. Še le v poznejih dobah so začeli nekteri dolenski pisavci čutiti se, da imajo domá jezik dosti čisteji in bogateji od književne gorenščine; zatoraj so se poprijeli mnogoterih oblik, poprej do dobrega zaverženih. Dolenski govor je

[1]) Ta pesemca ni zgubljena, ampak pride v Vodnikovem albumu na svetlo. Častiti gosp. fajmošter Zalokar so jo izročili gosp. dr. Costa-tu.

[2]) Tudi od te, kakor gospod fajmošter Zalokar pravijo, res bogate in velikovredne zbirke se ni nič zgubilo. Z Vodnikovim rokopisom slovnika so gosp. Metelko tudi Bilcovo nabiro slovenskih besed gosp. fajmoštru Zalokarju izročili. Prepridni ta gospod so vsako stvarco s tisto marljivostjo porabili za svoj slovensko-nemški slovnik, ktera gré takim neprecenljivim zakladom našega jezika. Vse tedaj, kar je rajni gosp. Bilc nabral, je ohranjeno in pride kadaj na beli dan. Vred.

[3]) Jaz sem se rodil majhno uro hodá od „Rašice“, in dobro vem, kako se tamkaj govorí; pa nikdar živega kersta še nisem slišal, da bi dan danes djal: „Raščica“ (morda je enkrat bilo tako?) ampak „Rašica“; tako se pravi tudi vodi, ki teče pod vasjo. Vender se pa: „šč“ na Rašici tenko in čisto izreka po vsih besedah, kjer ga hoče imeti svojstvo našega jezika; tudi vsi drugi Dolenci govoré takó; samó „keršanska“ (namesti: kerščanska) cerkev“ je prišla sèm ter tjè v navado, gotovo po duhovnih. Res da je sam Trubar pisal: „Raščica“; pa saj je tudi sam sebi djal: „Rastčičar!“ Menda ga je premotila etimologija. Ne morem verjeti, da bi bil pozabil, kako govorí ljudstvo, ki pravi: „Raščan“ (prav za prav: Rašičan). To sem opomnil, ker ima gospod Metelko v slovnici: „Raščica“, in tudi po drugod se tako bere. Pis.

[4]) Trubar je morda svoje ime sam poneslovenil; ali pa je bil rodú preseljenega od drugod v naše kraje, ker slovenski bi se bil moral imenovati Trobar, kakor pravimo: trobenta, trobiti, trôbel (kleines blasehorn; blumenkelch) trobast (von hervorstehenden lippen) i. t. d.; ali pa morda: Trébar? Pis.

zaklad našega jezika v oblikah, besedah in prigovorih; posebno je proti hervaški meji čezdalje čisteji. Kako lepa je tudi notranjščina po nekterih krajih! Tam naj bi se učili pisarji, kjer se imajo kaj, in kar se tam bolj prav rabi, to je gotovo tudi vredno, da se tako piše, ko bi vesoljni svet zavpil, da ne. Kader se našemu književnemu jeziku dájó pravila, nam je Dolenca in Notranjca na pričo poklicati, in kar ona dva poterdita, mora veljati več ko gorenska svojeglavnost. *) Vuk uči — in res je tako — da v jeziku, dokler nima še književnosti, dokler nima še za terdno ugotovljene slovnice, ni nobena beseda provincializem, da je le prav narejena iz domače korenike. Slovenec nima še književnosti; naša slovnica tudi ni še prav za terdno ugotovljena; od skladovanja se nam skoraj še le komaj sanja: toraj ne moremo reči: to in to je provincializem; pa ako je kaj med nami vredno tega imena, gotovo ga je gorenski „š“ namesti „šč“, ker to je nasprotno vsemu slovanstvu!

8. Gerdo grešimo v sostavah, zlagaje po nemški navadi ime (hauptwort) z imenom v ime tako, da ostajete razun vezne čerke „o“ obé besedi pri starem, na priliko „parobrod, parovoz, parosklada, slavohram, psalmopevec, drevored, verozakon, polnomesec, polomesec, kolodvor itd.“ Bodi gotov, da vselej dereš jezik, kader koli sostavljaš ime z neglagolskim imenom v ime (drevored, verozakon); ali tudi ime s tacim glagolskim imenom, ki je v ravno tem pomenu navadno samo zase, v ime, (slavohram, psalmopevec).

Vse to verhovatimo proti svojstvu preubozega jezika večidel tako slabo, da največi jezikov modrostnik brez pojasnila dostikrat še ne ve, kaj bi se rado povedalo. „Kolodvor“ je res okrogla, sama na sebi lepa beseda, pa vender napek zložena. Slišal sem kmeta, ki bere „Novice“, kako se je neukretno pripravljal, preden mu je prišla iz ust, pa še zmirom na robe izgovorjena. Morda bi se bolje reklo: „voznica?“ Saj tudi pravimo: „senica, kolarnica, drevarnica i. t. d.“ Posebno takrat človeka spreleti jeza, kader bere take besede, ki se slišijo vsak dan vsaka posebej, pokvarjene po novopisateljski rabi, na pr. „v malotravnu, velikoserpanu i. t. d.“ Prečudo je, da še nihče ni pisal: „sirovomaslenoposodoobroč!“ Vsaj brez potrebe naj bi ne sostavljal, kdor še za potrebo ne zná! Ravno tako nepotrebno je zveriženo tudi: „polnomesec, polomesec.“ Vprašanje: kako bomo pa djali: „der halbmond kämpfte mit dem kreuze?“ Odgovor: „Turci so se bojevali s kristjani.“ Vedno prepevajo Serbje turške boje, pa še noben slepec se ni oglasil o polomescu, in nikdar se ne bo, dokler bo prosti Serb prosto serbski mislil in govoril. Moramo li vedno prenašati ptuje misli od čerke do čerke iz ptujih besed?! Kdaj se bomo prepričali mi Slovenci, da pisatelj, preden vzame peró med palec in kazavec, mora znati misliti v jeziku, ako ga hoče pisati?

Kako dela pa kmet, ki nemškega ne govorí, kader mu je treba imena takej reči, kterej daje Nemec sostavljeno besedo? Poslušajmo ga! Nemec velí: „wagenrad, mühlstein“, — a Slovenec: „kolo pri vozu, mlinski kamen“; pa ne: „vozokolo, mlinokamen“ po novi skazonavadi! Nemec govori dalje: „windmühle“, naš kmet pa: „veternik**), veterni malen, malen na sapo, na veter“; Serbje po nekterih krajih pravijo tudi: „vetrogonja.“

*) Šembrano hude litanije nam Gorencom bere gospod pisatelj! Pa naj bo! Saj res nismo celó brez vse krivde. Vred.

**) „Veternik“ ni: „diebsschlüssel“, kakor ima gospod Drobnič v besednjaku; ampak diebsschlüssel je „vetrih“ iz nemškega: dietrich. Pis.

Potovanje po izhodnem*) ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

X.

Še memo raznih drugih otokov (Lipsó, Leró, Kalimno i. t. d.) dervimo naprej in prijadramo o poldne v lep rokav med otokom Stankio na desni, in med nekdanjimi mesti Knidom in Halikarnasom v mali Azii na levi. Kako me je veselilo ta otok viditi, Ti dragi prijatel ne morem dopovedati. Stankio je namreč otok, ki so ga nekdaj Kos ali Koos imenovali. Hipokrat, oče zdravniške znanosti, in Apél, slikar neumerljive slave, sta se rodila tukaj. Na tem lepem rodovitnem otoku so tkali nekidaj tudi nekakošno svilnato tančico, ki je slovela deleč okrog. Tudi vino kosko so nekdanji Gerki visoko čislali. — Krasen kinč je bil nekdaj otoku Eskulapjev tempelj in pa čudovita lepa Venerina slika, ki jo je bil Apél svoji domovini daroval. Cesar August jo je pozneje v Rim odnesel, pa je Kosčanom za njo sto talentov davka odpustil.

Pa tudi na levi me je lep zaliv in aziatski breg jako mikal, dasiravno ni tod več kakor je nekdaj bilo. Lepemu koskemu otoku ravno nasproti je stalo nekdaj na lepi ravnini krasno mesto Halikarnas, sedež kraljev nekdanje Karije. Čudovito lep mertvašk spominek, ki ga je bila slavno znana kraljica Artemizia umerlemu možu Mavzoleju omislila, in ki so ga zato „Mavzolej“ imenovali, in mnogo krasnih tempeljnov in drugih poslopij ga je kinčilo. Še večji kinč pa je mestu, da je rodilo nekoliko izverstnih možakov. Herodot, oče dogodivščine, in Divnici zgodovinar, in drugi Dionizi godboslovec, ki je o Hadrianovih časih zgodovino godbe ali muzike spisal, in mnogi drugi so bili tù rojeni. — Pa kakor sem rekel, tod ni več kakor je nekdaj bilo. Kjer je stal nekdaj krasni Halikarnas, je sedaj le revno nesnažno selo, ki mu Turki Budron ali Bodru pravijo.

Dalje proti jugu vštric koskega otoka je stalo nekdaj še drugo bogato in mogočno mesto z imenom Knid ali Gnid, ki je slovelo posebno po Praksiteljevem umotvoru, krasni Venerini podobi iz belega marmorja, ki ji ga ni bilo in menda ji ga ne bo para na svetu. Bila je nek kakor živa in druzega ji ni manjkalo ko besede. Iz dalnjih krajev so hodili ptujci nek nalaš jo gledat in neki prenapetnež se je bil celó zaljubil va-njo! — Sedaj pa se skorej več ne pozná, kje je sloveče mesto stalo.

Proti štirim po poldne ugledamo otok Rodi, nekdaj Rhodos, pa do mesta tega imena smo imeli še dobre štiri ure. Še le po osmih zvečer v tèmi dospemo pred mesto. Rodiški otok — dvé milji od južnega brega male Azije med Cipro in Kreto ali Kandijo v sredzemeljskem morji — je osem nemških milj dolg in tri milje širok, ter meri 21 štirjaških milj. Od nekdaj že sloví otok ta zavolj lepote in rodovitnosti svoje in zavolj lepega zdravega podnebja, kar je še vse, kakor je nekdaj bilo, in vendar ni Rodi več, kar je nekdaj bil, zakaj pod nemarno turško vlado nima nič pravega vspeha, in vse gré rakovo pot. V starodavnih časih je bil krasen otok mogočna ljudovlada, ki jo je brodništvo in kupčija bogatila. Rodiščani so bili zvedeni in pogumni brodnarji. Atenčani in Spartanci, Macedonjčani in Rimljani so iskali zaveze ž njimi. Vès otok je bil dobro in skerbno obdelan kakor lep vert in obilo naljuden — in Rodiščani so pošiljali uselišča v Sicilijo, v Italijo in celó na Španjsko. Pri svojem velikem bogastvu so kinčili otočani glavno mesto svoje z mnogoverstnimi

*) V napisu gospod M. Vernetovega potovanja se je vrinila gerda pomota; v dosedanjih listih je namreč: „Potovanje po zahodnem“ namesti „po izhodnem.“ Dalje mora v 2. listu v 20. versti od zgorej namesti „kadar smo se tje peljali“ stati „kodar smo se“ i. t. d. in v 3. listu, v 12. versti stojí „Tegnoda“ namesti „Tegnosa.“

*

umotvori, ki so po vsem Gerškem sloveli, in zavolj kterih so tudi premožni Rimljani radi tjè zahajali. Celó luko okinčijo Rodiščani kakih 200 let pred Kristusom z orjaškim kolosom, neko čudo veliko, do 70 vatlov visoko človeško podobo iz brona, ki je, kakor se pripoveduje, nad uhodom v luko na dvéh skalah z eno nogo na ti, z drugo na uni strani stala, v roki pa morski svetilnik nosila, da so barke z razpetimi jadri ji med nogami lahko tudi ponoči sèmtertjè jadrale. — Pa zavidljiva osoda je vse spremenila. Kolos ali omenjena bronasta podoba je stala le 56 let. Rodiški otok je namreč potresom podveržen — in strašen potres podere orjaško podobo in bronasti kosi ležé več stoletij okrog. Cesar Vespazian zedini do takrat samostalno rodiško ljudovlado z rimsko deržavo; pa leta 672 si podveržejo Arabčani krasni otok, in blagostanje začne naglo pojemati. Kmali pa se spet nekoliko povzdigne, ko se verli, iz Palestine pregnani Joanitarji po pregnanih Arabčanih v letu 1320 lepega otoka polasté. Odslej je Rodi 200 let prav za prav otok kristjanskih romarjev v obljubljeno deželo. — Leta 1522 pa sklene Soliman II., car turški, viteze rodiške pregnati, in se, naj veljá kar hoče, važnega otoka polastiti. Z grozovito vojsko pride nad junaške viteze, zgubí mnogo mnogo najhrabejših vojakov, pa vendar ne neha, dokler mu vitezi 26. decembra 1522 otoka ne odstopijo. Pregnanim vitezom podelji Karol V., car nemški, v letu 1530 Malto, in zato se imenujejo Joanitarji sedaj — vitezi malteški, kakor so se prej vitezi rodiški imenovali. Rodi pa začne spet zdihovati pod vlado turško in hirati.

30. sušca se podamo ob sedmih zjutrej iz parobroda v mesto, ki stojí ob in na nekem majhnem griču. Ozidje je močno in terdno, in tudi poslopja v mestu so lepo in terdno zidane. V gosposki ali vitežki ulici je viditi še mnogo gerbov, ki nekdanje pohištva junaških vitezov kinčijo. Zgornji del mesta pa je zgol podertina, ker je lansko leto strela v smodnišče udarila in tak stres napravila, da je vse razpadlo. Le s težavo smo lazili po razvalinah do neke vse razpočene turške mosée. Spodnje mesto ob morji pa ni veliko poškodovano.

Malo po malem ogledamo vse mesto in tudi bližnjo mestno okolico, ki jo visoke palme lepo kinčijo. Stanovavcom, ki jih utegne do 10,000 biti, se vidi, da pod turškem jarmom živé. Ves, nekdaj toliko naljuden otok šteje dandanašnji javalne 30—35,000 stanovavcov, ki so večidel Turki in Judje.

XI.

Okolj štirih popoldne odrinemo dalje, pa ne jadramo o primorji male Azije kakor romarji preteklega leta, ki so iz luke rodiške v Mertino, kakih šest ur pod Tarsom, kjer je bil sv. Pavel rojen, in dalje v Skanderum (Alexandrette) in v Latakijo, in — od tod še le v Cipro jadrali, ampak zavijemo precej bolj na desno v široko morje proti Cipri. Pri vsem tem pa se nam kažejo do terdne noči osnežene tavriške gore, ki svoje odrastke po vsi Natolii razširjajo. — Poslednji dan sušca pa ne vidimo skorej do desete ure zjutrej druzega ko nebo in vodo. Pa mahoma se nam prikaže otok cipriški, in še pred poldnem priderví jaderna „Adria“ vštric njega; pa je tolik, da smo celo popoldne ob južnem bregu naprej dervili in vendar še le o polnoči pred Larnako dospeli. — Dolg je otok cipriški od zahoda proti izhodu 33 zemljopisnih milj, širok pa 16, in obsežek njegov méri 343 štirjaških milj. Po vsi dolgosti otoka se vleče visoka gora, ktere najvišji verh proti izhodu je sloveči Olimp, na kterem je stal nekdaj zanimiv Venerin tempelj, ki se mu ni smela nikdar nobena ženska bližati. — Otok ta je nenavadno rodoviten in že nekdanji narodi so ga zavolj čudovite plodnosti in zavolj ugodnega podnebja visoko čislali. — Plodnost je ohranil, podnebje pa se je po nemarnosti in lenobi turški jako spremenilo in pokvarilo. Napravili so se namreč sèm ter tjè veliki močirji in smerdljive luže, ki zrak kvarijo. Tudi je nek na cipriškim otoku poleti vročina veliko večja ko v druzih bližnjih okrajnah, pozimi pa nasproti večji mraz, in ker tù le poredkoma dežuje, se posušé poleti vsi potoki in vse rečice, ki tla namakajo, razun ene same. Pri vsem tem je otok, kakor sem že opomnil, nenavadno rodoviten, in prideluje se na njem kar mnogo izverstnega žita, posebno pšenice in ječmena, mnogo svile, laške volne, olja, vina, rožičev in druzega sadja. Posebno dobro pa se sponašajo vertni sadeži vsake verste. — Nekdaj so se kopale tù tudi razne kovine, in nekdanji narodi so hodili sem posebno po baker. Ali jih dandanašnji še kaj kopljejo, mi ni znano. — Cipriani pa imajo tudi lepe senožeti in spašnike, in zato je živinoreja tù na višji stopnji ko na joniških in gerških otokih. — Da so bili Cipriani nekdaj premožni in bogati, je pri toliki rodovitnosti zemlje pač naravno. Vès otok je bil poln lepih, obilo naljudenih mest. Mesta Paphos, Amathusia, Aphrodisium in Salamis so slovele deleč okrog — posebno Paphos (Pafos) zavolj gerde sladnosti, s ktero so Venero častili. Pod turškim jarmom pa se je ne samo blagostanje, ampak tudi število stanovavcov jako zmanjšalo, in vès otok jih šteje le še do 120,000.

Pervo zgodovino otoka cipriškega zakriva tema starodavnih časov. Spervega je bil otok najberže razdeljen med več kraljičev, ki so vsak v svoji okrajni samostalno vladali; v letu 550 pred Krist. pa se ga polasti Amasis, kralj egiptovski. Ko si pa divji nori Kambiz Egipt podverže, pride tudi otok cipriški pod perzijansko oblast, pa je imel menda vendar še lastne kralje, ki so Perzijanom le davk plačevali. — Perzijanom ga vzame pozneje Cimon, pa vsled mirú Antalcidovega ga dobé Perzijani kmali spet v roke. Aleksander Véliki ga oprostí za vselej jarma perzijanskega, pa po Aleksandrovi smerti si ga podverže Ptolomej Lagov, ki je bil po omenjenem velikem pridobitelji egiptovsko kraljestvo podedoval. Vendar pa je imel otok cipriški odslej večkrat lastne kralje, toda iz kraljeve egiptovske rodbine. — 58 let pred Krist. se ga polasté poslednjič siloviti Rimljani. — Po razdelitvi rimske deržave pride pod izhodno carstvo, in dobí spet lastne, toda od carov bizantinskih odvisne vladarje carske kerví. Komen I. pa se odpové oblasti bizantinski, ter se povzdigne v samostalnega kralja, in rodbina njegova vlada do leta 1191. V tem letu pa dá Rihard, oroslonovo serce, kralj angležki, kraljestvo cipriško rodbini Lusignanov. — Ko pa možko pokolenje Lusignanov odumré, prevzame vlado Jakob, nek postranski Lusignan, ki je bil z Benečanko Katarino Kornarovo oženjen. Jakob umerje brez otrok, in lepo kraljestvo ostane vdovi Katarini, ki ga leta 1473 rojakom svojim, mogočnim Benečanom zapustí. Sto let so Benečani v mirnem posestvu kraljestva, pa leta 1571 jim ga vzame Amurat III., car turški, dasiravno ga junaški Bragadin čversto in hrabro brani. — Od takrat že zdihuje in hira krasni otok pod jarmom turškem.

(Dalje sledí.)

Vsi štirje letni časi na enem kupu.

Podobarji in malarji pogostoma umetniško sostavljajo štiri letne dôbe: spomlad, poletje, jesen in zimo, da se ž njimi zalšajo krasne sobe; natora jih pa navadno pod našim obnebjem tako vreduje v svoji prostorni dvorani, da se versti dôba za dôbo.

Na Kočevskem pa je kaplanija, ktera v zapadu mejí na Kostel, in ktero, če se ne motim, Kostelci zovejo Zdihovo*), kjer sem pred nekimi leti mesca kimovca

*) Res človek, kadar s Kostela čez jark po stermem bregu gré na Zdihovo, se potí in diha, da je kaj; vendar mislim, da Zdihovo ima svojo korenino v besedi „vzdigovati“ in ne v „zdihati.“ Ime „Oberskril“, ki bi imelo „Zdihovo“ pomeniti, je pa gotovo na pol slovensko. Pis.

(septembra) vidil prosto, pod milim Bogom, čvetero letnih časov tako blizo skupaj, da sem v poli ure zamogel peš vso daljavo prekoračiti od terde zime memo cveteče spomladi in prijaznega poletja do grozdozorne jeseni. Tako-le je to bilo:

Proti polnočni strani od kaplanije za steno v prijetnem bukovem gojzdu je jama, ktera je globokemu, umetno izdelanemu vodnjaku podobna; od strani se va-njo gré skozi vrata kakor v kak globok hram ali klet; ni mi znano, ali ima jama kako posebno ime. Dno je vedno z ledom pokrito, stena okrog je ledena, in kaj mično kinčijo mlade bukvice njeni verh, nad kterim se zamekljivo vidi namesto pokrova modro nebó. Za res je škoda, da ni ta jama blizo kakega mesta, zakaj ona prekosí vsako ledenico, in tudi posestniku bi leto in dan dokaj šestic v žep donašala.

Nasekali smo bili tù terdne zimske robe in ž njo jerbasček napolnili, ki smo jo, obedvoje pri tadašnjnim gostoljubnem gosp. duhovnu, drobili v vinske kozarce. Komaj pa smo iz ledenega kraja storili kakih deset stopinj, kar nas prejetno sprejme pred jamnimi vratami pomladanski zrak, kjer je robida obilno cvetela; storivši še nekoliko korakov, smo se že znajdli v poletni soparci, kjer bi bil naš terdi zimski zaklad se kmali jokaje v solzih potopil, če bi ne bil zavit skerbno v bele pertičke.

Pridši do vasí, kjer je kaplanija, smo vidili ljudí se še z žetvijo ukvarjati, ker tukaj žito kasno dozorí. Od tod proti jugu se svet naglo na dol obesi, kjer je v sredi stermine, kamor merzla sapa ne dospe, in kamor se iz Zdihovega v četertinki ure pride, nekaj vinogradov, kterih grojzdje smo takrat pri obedu oberali.

V znožji stermega brega pa Kolpa bobní po tesnem toku med krajnskimi in horvaškimi gorami.

Koga bi ne mikalo zvediti, če še kje v naši deželi prosta narava tako blizo cvetja, žetve in zrelega grozdja vedno led shranuje? Križnogorski.

Novičar iz avstrijanskih krajev.

Iz Siska 7. febr. Pretekli teden se je prodalo 6000 vagánov pšenice banaške od 84 do $87\frac{1}{2}$ funtov težke po 50 do $56\frac{2}{3}$ grošev, in horvaške po $46\frac{2}{3}$ do 50 grošev. Napolica se je po 43 do 45 grošev na drobno prodajala; koruze se je spečalo 2000 vag. po 44 do 46 grošev, najbolje sriemske po $46\frac{2}{5}$ grošev. Ječmen se je prodajal na drobno po 30 do 35 grošev, oves po 25 do 26 grošev. Reke so z ledom zabite; mraz je hud; vozovina do Zidanega mosta je 45 do 51 kr. (Gosp. list.)

Iz starega Terga na Štajerskem nam naznanjajo čast. gospod Fr. Verbnjak žalostno novico, da je gosp. Janez Zadravec, kaplan v Jerenini poleg Maribora 29. dan pr. m. v Gospodu zaspal. Bil je mlad duhovnik, obče ljubljen in spoštovan gospod. Gosp. Verbnjak, ki so rajnega napravili, da je šel v šolo, in so mu bili vseskoz prijazen podpornik, so mu zapéli tudi žalostinko, v kteri pravijo:

Moj školar lübleni
Mi dela krivico:
Napreje gré meni
Na Božjo pravico.

Bodi mu zemljica lahka!

Od sv. Trojice na Štaj. 6. febr. Pri nas je zima huda tako, da voda se v vodnjakih suši, tako, da moramo deleč po njo hoditi; tudi za živinico je hudo, ker jo moramo deleč napajati goniti, pot je pa zmerznjena. Ters ali vinska terta je tù in tam pozebla. Vince se lepo čisti in se lepo dela; dobi se še pri nas štertinjak od 40 do 50 fl. Slanina (špeh) je po 24 krajcarjev sr. funt; zlo skop je; ker nismo reje imeli, so bili fureži do novega leta že vsi opravljeni, zato nam pa zabelje manjka. Koruza je tudi draga po 3 fl. 20 kr. vagán; al za ajdino bo letos huda, ker je pri nas celó nič pridelali nismo; slana jo je vso popalila. J. Žurman.

Iz Pična v Istri 10. febr. — Tukaj v Pičnu je že 12 dni na ogled postavljena neka sila čudna ženska iz izhodne Indije unkraj reke Gangesa, iz polotoka Tonknig-a, kjer je vročina taka, da rast ljudí zatera; zato so tù ljudje samo do štiri pedí veliki, njih telo je slabo in šibko, podobno našim otrokom dve leti starim. Oni nimajo ne hiše ne obleke, samo s svojimi lasmi si pokrivajo telo. Podnevi iz jam, v kterih bivajo, ne prilezejo zavolj silne vročine in zavolj strahú, da bi jih ne raztergala in požerla strašna zver, samo ponoči se priplazijo iz podzemeljskih votlin, si iskat potrebnega živeža, divjih sladkih korenin, zelenjadi in posebnih tičkov; pitje njih je gerda černa voda. Tudi neznajo prav govoriti; le neke glasove dajejo od sebe in z rokami in gibanjem se porazumljajo; kadar ne morejo ničesa jesti dobiti, napadajo eden druzega, se zadavijo in pojejo. Luna jim je Bog; z povzdignjenimi rokami in na obrazu ležeči jo molijo kot svojega dobrotnika; na solnce pa merzijo, ker jih zeló peče, ako se iz votlin pod milo nebo prikažejo. — Da je vse to istina (resnica), nam pričuje omenjena ženska, ktera je tam živela, dokler ni bila prodana in v Carigrad odpeljana. Bila je tačas 8 let stara in že popolnoma godna. V Carigradu se je učila francozki, laški in nemški, pa tudi v nauku božjem je bila podučena in pred tremi leti v Napolji (Neapel) keršena. Povem Ti, predragi bravec, da še nikoli nisem take stvarí vidil. Glavo ima kaj debelo, in sicer tako, da znaša četerti del cele osebe; lase ima kot oglje černe, leposvetle in pol lakata dalje kakor je ona sama; stavim, da mnogo naših žensk bi želelo takih las; oči ima černe, pogleda je bistrega, zobje so lepo beli, veliki in zdravi; obraza je černkastega; vrat in persi so vkup stisnjeni; telo je šibko; roke ima slabe in vidiš lahko, da ljudje v tem kraji ne lazijo po dveh, temuč po štirih; to pričujejo členi na rokah, ki so vsi stlačeni in poškodovani, pa je ne bolijo. Sliši se, kaj ona pripoveduje od svojih ljudí: da so ženske večje kakor moški, — da mati samo 7 tednov svoje dete dojí, potem ga zapusti, da je siljeno samo po rokah in nogah se plaziti in si hrane iskati, — da njih narvečji sovražniki so zverine in pa černi ljudje, ki jih s sulicami iščejo, in ko jih najdejo, jih poberejo in v druge dežele kot sužnje prodajajo, — da so ondi velike grabljive tice, ki s svojimi kremplji njih čuda veliko pomorijo, — da njim nohti prav dolgi zrastejo, s kterimi si kopljejo luknje, v ktere se poskrivajo, — in v zadnje, da dočakajo starost le do trideset let. Le-tá ženska pije tobak iz smodk in pipe. Njene imena, ki so jih ji dali neki škof, ko so jo kerstili, so Anna Maria Lisabeta; v spomin kersta so jo obdarili s sreberno svetinjo in verižico, ktera ima podobo B. M. D. od roženkranca. — Radi hodijo ljudje to čudno stvar gledat in radi jo poslušajo, pa že bi bila davnej na Reki, ako bi dosihmal huda zima potovanja ne bila overala; gospodar njeni jo misli peljati tudi v Zagreb. Srečno poti! Janez Korban.

Iz Novega mesta 21. febr. L. — Žalostno dogodbo imam oznaniti „Novicam“, da je eden njih najzvestejših prijatlov umerl; danes namreč smo pokopali verlega domoljuba, častitega gosp. Janeza Burger-ja, tajnika tukajšne okrajne sodnije in namestnika deržavnega pravdnika, ki je 19. dan t. m., 60 let star, za mertudom umerl. Bodi mu zemlja lahka!

Iz Ljubljane. „Vodnikov teden“ — tako slišimo najraji imenovati tisti teden tega mesca, v kterem smo stoletni god Vodnikov obhajali z národnimi slavnostmi, ktere nam je tako izverstno osnoval iskreni rodoljub gosp. dr. Toman in si tako zaslužil serčno hvalo in zahvalo vsega slovenskega národa — je s popisom omenjenih slovesnost in z drugimi Vodnika zadevajočih stvarí toliko pobral „Novicam“ prostora, da smo mogli odložiti popise

občnih zborov 3 domačih družb, ktere zadevajo materialni ali telesni prid naših rojakov, in se torej po pravici prištevajo občnokoristnim napravam naše dežele, vrednim, da jih tudi omenimo, ko smo najpoprej spolnili duševno dolžnost. Te družbe so: hranilnica (Sparkasse), družba v pripomoč bolnim kupčijskim in apotekarskim pomočnikom, in pa družba za dnarno podporo obertnikov in rokodelcov.

Naj začnemo z najmlajšo družbo, namreč z družbo za dnarno podporo obertnikov in rokodelcov ljubljanskih (Aushilfs-Cassa-Verein für Gewerbsleute), ktera je poslednjo nedeljo preteklega mesca imela svoj drugi véliki zbor, kterega so tudi Njih ekscelencija deželni poglavar, gospod grof Chorinsky, počastili s svojo nazočostjo, kteri, kakor naši bravci vedó, se radi udeležujejo vseh naprav, ki so deželi v čast in prid. Čeravno je bilo lepo viditi, da so skor vsi častni udje bili pričujoči v tem zboru, nam je veliko bolj še to dopadlo, da je bila zbornica polna naših obertnijskih in rokodelskih mojstrov, ki so s tem očitno pokazali, da jim družba ta ni mertva stvar. Družbe neutrudljivi predsednik g. Janez Horak, mestni rokovičarski mojster in posestnik, je z krepko besedo pozdravil zbor, in v tem lepem govoru posebno hvaležno omenil podpornikov te družbe, ki se je pohlevno lani začela, sedaj pa že ponašati mora, da ni bila brez prida našim obertnikom in rokodelcom. Družtveni tajnik, gospod Jožef Vogel, kteremu kot predstojniku dunajske bankne poddružnice v Ljubljani, se ni zamalo zdelo, da je prevzel opravilstvo tajnika te družbe, je naznanil potem zboru rajtengo do konca preteklega leta, iz ktere smo zvedili, da je družba skozi leto in dan 18,980 fl. posodila, za ktere jo je 178 družbenikov prosilo; 113 jih je že posojilo z 10,750 fl. do konca leta povernilo, 8,330 fl. je imela še razposojenih; s tožbo terjati ni bilo treba nobenega. Družbeniki so leto in dan vložili družbi lepi znesek od 6864 fl., za ktere jim je 144 fl. 18 kr. obresti plačala. V teh vložbah se očitno vidi zaupanje, ki ga vživa družba pri svojih deležnikih. Stroškov za razne opravila ni imela velikih; vsi skupaj so znašali le 200 fl. Varčno ravnanje v vseh rečéh je naredilo, da je imela družba konec lanskega leta že 640 fl. 31 lastnega premoženja za neprevidene stroške. Lep prihranek! — Potem so bili revizorji letne rajtenge in pa štirje odborniki na novo voljeni, kterih vseh skupej je 10, razun predsednika gosp. Horaka, namestnika njegovega gosp. Strželba, pravosrednika gosp. dr. E. Costa-ta, tajnika gosp. Vogel-na in dnarničarja gosp. Tamborninо-ta. Kdor pomisli sedanje dnarne stiske, po kterih zdihuje skor vès svet, bo hvalo vedil družbi, ktera hiti malim obertnikom in rokodelcom na pomoč, kadar pridejo v zadrego, da jim dnarja pomanjka. Bog daj srečo tudi v prihodnje! —

Druga družba, ki se more po pravici bratovšina v pomoč bolnim imenovati, je družba, ktera podpira kupčijske in apotekarske pomočnike (Handlungs- u. Apothekergehülfen), kadar jih nesreča zadene, da zbolijo. Če je že bogat človek revež, kadar zbolí, koliko bolj je milovanja vreden tisti, ki zbolí, pa nima s čim bi si stregel, s čim zdravnikove pomoči iskal. Da si pošten kupčijsk in apotekarsk strežnik ne more veliko prihraniti čez vsakdanje potrebe, je gotovo, — pa ravno tako gotovo je tudi, da je veliko takih, ki so konec leta čisto „brez čvenka“; lahko so tedaj zapopasti nadloge, če pride bolezen, in posebno če pride dolgočasna bolezen. Verlemu našemu gospodu Ferdinandu Šmidt-u gré čast in hvala, da je spravil le-to napravo na noge, ktera je prava „usmiljena mati“ svojim deležnikom. Imenuje se ta naprava družba bolnih kupčijskih in apotekarskih pomočnikov (Handlungs-Kranken-Verein). Tudi ta družba je imela svoj navadni véliki letni zbor 6. dan pr. m. Naj tedaj tudi od njega spomnimo, da ljudje po naši deželi in drugih slovenskih okrajnah kaj več zvejo tudi od te milodarne naprave. — Véliki zbor tega družtva 6. dan p. m. je namesto sedanjega gosp. vodja Mih. Ambroža, kterega je bolezen zadeževala, vodja-namestnik gosp. Jožef Pleiweis z ogovorom začel, v kterem je lepo in jasno razložil vse imenitniše dogodbe tega družtva v preteklem letu. Iz tega naznanila smo zvedili, da je sedaj djanskih družbenikov 177, in 9 več kakor poprejšnje leto. Kakor pa se od leta do leta družbeniki množijo, tako se množí tudi družbeno premoženje, ki je konec leta že znašalo 11,710 fl., se je tedaj od lani pomnožilo za 1,406 fl. Največ k lanski pomnožitvi premoženja — je rekel g. govornik — je pripomoglo tistih 400 fl., ki so se lani skupili iz plésa (bala), ki ga vsako leto napravlja družba in s tem, da jih sto in sto v pošteni družbi veselo raja, tolaži nadlogo svojih bolnih ljudí, kterim je lani podelila 244 fl. 4 kr. Družba je lani prenaredila tudi svoje postave po potrebah sedanjega časa, iz kterih pozvedamo, da namen njeni je svojim udom, kadar zbolijo, podeliti vso pomoč za ozdravljenje s tem, da jih vzame ali v svojo lastno bolnišnico ali da jim poverne stroške, ki jim jih je prizadjala bolezen. Vsak kupčijski in apotekarski strežnik na Krajnskem ali pa tudi v kaki drugi deželi našega cesarstva lahko v to družbo stopi, če je zdrav in še ne 40 let star in da plača vsako leto 3 fl. v družbeno kaso, iz kterega dnarja se plačujejo vsi stroški, ki jih družbi prizadevajo bolni udje. Kdor koli izmed mladih ljudí kupčijskega ali apotekarskega stanú hoče v to res dobrotljivo družbo stopiti, se ima s pisano prošnjo oglasiti pri vodstvu v Ljubljani. Veselo je brati v letniku, kako je sčasoma iz male revne družbice zrastla velika, dosti premožna. Ko je leta 1835 gosp. Ferdinand Schmidt, takrat namestnik ljubljanskih kupcov, pervikrat razglasil svoje želje, naj bi se ustanovila ta družba, ni bila sicer množica velika, ki je sprejela ta glas, vendar za tadanje čase je bila dosti številna, — 62 udov je stopilo že leta 1836 v družbo, in 800 fl. je bilo premoženje njeno. Od leta do leta pa je rasla družba, in seme, ki ga je vsejal ljudomili Šmidt, donaša še obilni sad. Zatorej čast in hvala, komur hvala gré! Ker je gosp. Šmidt stopil iz vodstva, ga je počastila družba s tem, da ga je izvolila svojega častnega uda. Tudi sedanje vodstvo se krepko poganja za blagor družbe, in skerbí na vse straní za svoje bolnike, zraven pa tudi za pomnoženje družbenega premoženja. Kakor pri vsaki družbi mora biti tajnik duša družbe, ako hoče krepko napredovati, tako gré tudi g. Matevžu Treun-u hvala, da je nevtrudljiv delavec pri ti družbi. Mi pa sklenemo ta popis s serčno željo: naj bi kupci (tergovci) in njih pomočniki, pa tudi apotekarji in njih pomočniki tudi iz Štajerskega, Koroškega, Goriškega, Teržaškega in sploh iz vseh slovenskih dežel stopili v popisano ljubljansko bratovšino, da bi čedalje krepkeja bila, pomoč delila vsem kupčijskega in apotekarskega stanú, ki v bolezni pomoči njene potrebujejo, in pa da bi se kadaj še druge želje te družbe spolnile, namreč da bi môgla biti kadaj tudi pripomočnica (Pensionsanstalt) postarnim in onemoglim kupčijskim in apotekarskim strežnikom!

Drugo pot od hranilnice ljubljanske.

Iz Ljubljane. Štacunarjem, kramarjem in obertnikom dolgo zaželjeno novico moremo danes svojim bravcom oznaniti, namreč, da je sl. c. k. deželno poglavarstvo dovolilo, da vsaki peterih ljubljanskih sejmov bo v prihodnje 6 dní terpel; vsaki smenj se bo začel v pondeljk in jenjal v saboto; če pa je pondeljk praznik, se bo začel v torek; pervi dan je tedaj vselej smajni dan in pa tudi živinski smenj. Že prihodnji smenj v majniku bo po ti novi postavi, in se bo začel v pondeljk 3. maja in končal v saboto 8. maja. Vse na drobno bo razglasil ljubljanski magistrat tudi v Oglasniku „Novic.“ — Te

dní je dobila naša kmetijska družba tisto osnovo postave za obdelovanje Krasa nazaj, ktero je leta 1853 predložila sl. ministerstvu notranjih oprav; sl. ministerstvo ji veluje, naj se po zaslišanji zvedenih mož iz Krasa tudi za pogojzdovanje krajnskega Krasa izdelajo postave po tistih pravilih, ktere je sl. ministerstvo ravnokar za pogojzdovanje primorskega Krasa poterdilo, in tako naj se ti enaka družba osnuje tudi na Notrajnskem. Domoljubom iz Notrajnskega bo tedaj kmalo lepa priložnost dana, ustanoviti si koristno družbo.

Iz Ljubljane. Pretekli petek zvečer je bilo v izbani filharmoniškega družtva šesto prosto razlaganje učenih rečí. Gospod Dragotin Dežman, naš muzealni kustos, je govoril o „mahu.“ Njegovo govorjenje se je ločilo tudi potem od tako imenovanih „vorlesung“, ker ni bral iz pisma, ampak govoril iz glave. S krepko pa prosto besedo je dokazoval, kako velika je narava v narmanjih rečeh, — kako čudovito je vse ustvarjeno, — da ni tako majhne stvari, da bi ne bila vredna globocega in tancega premišljevanja. Omenili smo tega razlaganja, ktero kakor terdijo vsi, ki so vedni v teh rečeh, je bilo kaj izverstno in narbolje izmed dozdanjih, da izrečemo željo očitno, naj bi nam učeni gospod to, kar so tako mikavno razložili po nemško, v „Novicah“ povedali tudi po slovenski. — O poslednjih hudih zametih sta dva delovca, ki sta na železnici sneg odmetavala, tako ozebla, da je eden v Šent-Petru umerl. — Gosp. minister pravosodja je z dekrétom od 1. t. m. izvolil g. dr. Lovr. Toman-a za advokata v Radoljci, kamor se bo tudi kmalo podal.

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. C. kr. armadno nadpoveljstvo je z zaukazom od 31. oktobra 1857 naznanilo, da bo apostoljski sedež od časa do časa odločil tretjo stopnjo za razsojevanje izrekov duhovne zakonske sodnije za armado. Z razpisom od 12. januarja so tedaj sv. Oče, papež, gospoda solnogradskega nadškofa za take razsodbe na tretji stopnji izvolili za sedem let.

— Srebernega in bakrenega drobiža je ta čas več kot za 30 milijonov med ljudmí, in deržavnim dnarnicam je mogoče za to skerbeti, da jih je v vsaki deželi toliko, kolikor jih je po primeri treba. Verh tega bo skorej še pred koncom tega leta nov dnar v obtek prišel, namreč četertforintniki avstrijanske veljave, kterih je že mnogo nakovanih in jih še vedno kujejo.

— Na Dunaju je bilo pretečeni predpust kakih 1240 plesov ali balov; med temi jih je bilo kakih 120 za dobrodelne naprave.

Iz Celovca. Krojaški mojstri v Celovcu so dobili muho v glavo, da svojim družetom in učencom skrivajo, kako oblačila merijo in prirezvajo. To menda delajo, ker mislijo, da si bodo s to težko umetnostjo po mogočosti dolgo sami polnili žepe, in menda tudi nečejo pohujševati svojih pomagačev in ne jim dajati slabega izgleda, če jim pri prirezovanju kak velik kos sukna kam smukne. Al družeti in učenci s tacimi skrivnostmi svojih mojstrov niso dovoljni in so se zavoljo tega pri kupčijski in obertnijski odbornici pritožili.

Iz Galicije. Kakor „Lemberger Ztg.“ piše, je goveja kuga v Galicii v nekterih krajih minula, v druzih pa se zopet znovega začela in sicer v 7 seliših. Napadla je med 1810 govedi 92 glav, kterih je 8 ozdravelo, 58 poginilo, 5 so jih pobili in 21 jih je še bolnih ostalo.

Iz Ogerskega. V temežkem Banatu je žito tako po nič, da so začeli bolj pridno tabak sejati in toliko sveta so že za to odločili, da je cesarska vlada sklenila, tistim, ki se s tabakorejo pečajo, (ne le v Banatu temuč sploh) 600 tavžent goldinarjev posoditi.

Iz Erdeljskega. V Barčanfalvi je zavoljo suše tako pomanjkvanje vode, da morajo kmetovavci vode za živino kupovati.

Iz Rusije. „Journal le Correspondent“ je razglasil sostavek z imenom Olgerdovicz podpisan, kterega je knez Trubeckoj spisal. V tem je brati, da bo plemstvo v krajinah, v kterih je obilo gojzdov in močirnega sveta, tlako in svet, kterega sužnjeki posestvajo, rado odstopilo za primerno odkupšino. Kjer je obilo obdelanega sveta, kterega sužnjeki obdelujejo in tako plemenitašem največ dohodkov donašajo, bi prišlo plemstvo v nič po odpravi sužnjekov.

Iz Italije. Deržavni zbor v Turinu bo pretresoval postavo zastran zarotb zoper življenje unanjih oblastnikov in zoper hvaljenje moritve; ta postava bo zadevala tudi prenaredbo porotnega sodništva v tej zadevi.

Iz Nemškega. Iz Berlina. Novozaročena, pruski princ in njegova sopruga, bota imela na leto za svoje potrebe: princ 92 tavžent pruskih tolarjev in princeznja obresti od 400 tavžent goldinarjev. Verh tega bo dobivala princeznja še 80 tavžent goldinarjev na leto, in če bi princ umerl, ji zagotovlja pruski kralj še vdovšine 30—40 tavžent tolarjev, ktere pa zgubí, če se zopet omoží.

Iz Francozkega. Francozka vlada nategje od dné do dné bolj krepko vajete in berzde. Eni pravijo, da pride to tudi od tega, ker je bil 14. januarja še drug napad v boulonjskem logu poleg Pariza pripravljen, pa nerazodenejo ga in zbog tajistega so mnogo ljudí zaperli. Zná biti, da je to kriva govorica, pa iz tega se dá posneti, kako je ljudém pri sercu. Ko se je cesar 10. t. m. v gledišče peljal, je bilo vojakov in policaj toliko na nogah, kolikor jih v Parizu o tacih priložnostih še ni bilo viditi. Celo mesto Pariz je, kakor če bi bilo v obsednem stanu in z njim vsa francozka dežela. Razdeljenje cesarstva v pet vojaških okrajin, skrivno svetovavstvo, postava zastran varnosti, ustanovljenje ministerstva za policijstvo, govorice o druzih premenah v višji upravniji in zadnjič govor novega ministra, generala Espinasse-a, ko je ministerstvo nastopil, vse te rečí ne dajo več dvomiti, da se na Francozkem ne začenja ravno nova, pa vunder taka vlada, kakoršne so se Francozi od leta 1793 že odvadli. Ali bo tako ravnanje francozki deželi v blagor, nad tem morajo vsi dvomiti, kteri niso popolnoma oslepljeni.

— Iz Pariza 13. febr. Obtožna zbornica je obsodila Pierri-ta, Rudio, Gomeza, Orsini-ta in Bernarda, kteri so obdolženi napada na cesarja, pred porotno sodnijo. Obravnava je odločena na 25., 26. in če bo treba na 27. dan t. m. Bernard je pobegnil 14. januarja, pa izsledili in prijeli so ga 15. t. m. v Londonu.

— Časniki pišejo, da hoče Napoleon ministerstvo notranjih opravil v svojih rokah obderžati. Prejšnemu ministru očitajo, da je bil premalo podučen in da ni bil dosti krepek.

Iz Angležkega. Povedali smo, da je angležki deržavni zbor poterdil z veliko večino glasov načert postave zoper zarotnike. Pa zavoljo tega še ta načert ni privoljen, da bi se mu dala oblika postave. Trikrat bo prišel še v pretres in gotovo se bo še marsikter vroč govor zoper njegovo veljavnost slišal, preden pride v zbor lordov v pretres, da ga tudi oni poterdijo.

— Lord Palmerston je nasvetoval v derž. zboru načert postave, po kteri nej bi prevzela kraljevska vlada indiško vladno oblast. Tudi načert postave zastran pripušanja judov v deržavni zbor je bil drugi pot bran. Vediti je treba, da so ta načert v spodnjem zboru že večkrat poterdili, v zgornjem ali v zboru lordov pa vselej zavergli. Tudi ta pot so ga v spodnjem zboru z večino glasov poterdili, dasiravno se je par gospodov močno zoper to uperalo. Neki gospod Newdegate je kričal, da se bo do poslednjega dihljeja uperal zoper dopušenje ljudí, kteri niso ne senca judov starega zakona, temuč prijatli mnenj, ktere je novi zakon zavergel, in neki gospod Spooner je rekel mlačno, da je

zoper jude, ne zavoljo tega, ker jih ima morda za slabe podložnike ali nevarne ljudí, temuč zato, ker ima njih pripušenje za greh zoper pravila keršanstva.

— Ravno prinesejo časniki novico, da je bil načert postave zastran zarotb zoper unanje oblastnike o drugem branju v spodnjem zboru z večino glasov zaveržen in telegraf od 19. t. m. pové iz Londona, da je celo ministerstvo z L. Palmerstonom vred odstopilo.

Iz Moldove in Valahije. Oznanjeno je bilo, da se bo sošel zbor za obravnavo teh dveh dežel v Parizu v sredi mesca februarja. Pa komisija, ktera ima potrebe knežij pozvedovati, še ni dodelala svojih opravil; zavoljo tega je zbor v Parizu zopet odložen. Tako bo potem parižki zbor dobil izdelano pismo od komisije o zadevah Moldove in Valahije, ktero bo že naprej od vsih vdeleženih straní poterjeno in treba ne bo zboru, veliko o tem besedovati.

Iz Turškega. Najnoveji časniki pišejo, da so imeli kristjani (raje) v bitvi pri Žubcih 15 mertvih, Turki pa 40 ranjenih; koliko mertvih, ni znano. Ujet Žubčan, kterega so peljali čez most v Trebinje, je skočil v Reko in se je utopil. Turki so uzeli Žubce in razdjali. kristjani pa so se vmaknili na gore za mestom, ktere deržé obsedene.

— Iz Bosne piše nekdo v „Agr. Ztg.“: Bosniške homatije se začenjajo izsnovavati. V tem hipu, v kterem si prizadeva turška vlada, kakor more, da bi bosniške in z njimi černogorske zmešnjave beržeje rešila, tirja pravica, da s svobodno besedo nesrečno keršansko ljudstvo oprostimo osumnjav, v ktere se je zoper svojo voljo s Černogorci zamotalo. V tem hipu je prašanje, ali so se kristjani po svoji volji zoperstavili, ali pa, se je to vsled černogorskih in tako imenovanih vseslovanskih podpihovanj zgodilo? Kdor je pazljivo zasledoval v poslednjih desetih letih, kar se je v tej deželi godilo, se je mogel, tudi če dežele in ljudí ni poznal, prepričati, da se zadeve bosniških kristjanov z unimi Černogorcov nikakor ne stikajo in da je to samo čas nanesel. Tù ni nihče umetnih prekucij delal, tù ni ljudstvo po novih naredbah hrepenelo. Sila, in zgolj sila je to delala, in ker si ljudstvo drugač ni moglo pomagati, je bilo primorano se vzdigniti in nazadnje v kervave boje spustiti. Moritve, ropanje, oskrunjevanje žená in sovražtvo zavoljo različnosti vere, več del brez vsega strahú in strahovanja, so kristjane prignale v revšino, o kteri časniki nemškega in slovanskega jezika več kakor dovelj pišejo. Ljudstvo je moglo odrajtovati tretjino od vsih pridelkov Spajem, potem ko je desetino, redelat, dimnico in glavno štibro moglo turški vladi plačevati. In to je najhuje bodlo kristjane. Kdo si bo upal v tacih okoljnostih, pervi vzdigniti kamen zoper nesrečno ljudstvo?

— Iz Carigrada pišejo: Še vedno je slišati o nesrečah zavoljo hudega vremena in ondašni časniki pišejo, da je več kot 40 ljudí zavoljo mraza poginilo in volkovi so — od lakote gnani — se noter do pervih ulic predmestij upali in so mnogo ljudí oklali.

Iz Greškega. Greki so obhajali 6. februarja z velikimi slovesnostmi in veselicami 25. letni dan prihoda svojega kralja Otona. Tudi v tej deželi je silno hud mraz.

Iz Kine. Angleži in Francozi so mesto Kanton popolnoma v svojo oblast dobili.

Lepa prošnja za pojasnilo.

Veljavni možje terdijo, da se Lavanter Bisthum slovenki zove „Labodska škofija“; ne manj tehtni gospodje zopet pišejo „Lavantska“ in nekteri (menda ne prav v duhu slovenšine) „Lavantinska škofija.“ Ktero je pač pravo in resnično? C.

Vprašanje.

Ali kdo vé kako se zeliše ablah imenovano, po nemški ali botansko imenuje? Abah je tudi slovensko ime grajšine po nemški znane Habah.

Pesem starca.

Osem križev nosi moja rama,
Snegom obelila se je glava,
Vabi me k počitku černa jama,
Dan večerni v dolgo večno plava.

Solnce na zahodu zatonuje,
Luč umira kalnega očesa,
Velo moje lice obleduje —
Čas vertí naprej, naprej kolesa.

Zatonile so otročje nade,
Ko pred svitlim solncem zlata zarja
Čas razgnal je cvetje dobe mlade,
Ko cveteči roži moč viharja.

Vroče serce v persih več ne bije,
Merzla krí po žilah se preteka;
Vse tovarše černa zemlja krije,
Mene čaka vsak dan pot enaka.

Sanjarija se je razdanila,
Zvezde praznih upov uternile,
Luč resnice mi je zasvetila,
Steze prave sreče se odkrile.

Toraj poslušajte me, sinovi!
Dober nauk dal bom vam, otroci!
Višje cene, ko zlatá gradovi,
In svitleji kakor žesle v roci:

Čas je pervi dar iz božje roke,
Posodilo, ne lastnina naša;
Tirjal On obresti bo visoke,
Ki na vago dél bo dela vaša!

Izročujte zemlji zdravo setev,
Da se krepi domovina, národ,
Da ob času, ko bo prišla žetev,
Se ponašal bode z vami zarod!

Eden Oče vlada vse narode,
Bratje so na svetu vsi rodovi:
Mir, ljubezen naj med vami bode,
Bog bo z vami, národa sinovi!

Darovi za Vodnikov spominek.

Od I.—XI. naznanila . 575 fl. 30 kr.

Gospod	major	Jakob Abdon Wolf od Wolfsberg	slavnega c. k. krajnskega regimenta princ Hohenlohe-Langenburg Nr. 17.	1 „	— „	
„	„	Franc od Hausenblass		2 „	— „	
„	stotnik	Anton Catarozzi		1 „	20 „	
„	„	Janez Schusters		1 „	20 „	
„	„	Janez Pavlicza		2 „	— „	
„	„	Eduard Kanc		— „	20 „	
„	„	Aleksander baron Rechbach .		2 „	— „	
„	„	Žiga žlahtni Sternfeldski . .		1 „	— „	
„	„	Bernard od Petersilka		— „	30 „	
„	„	Avgust baron Rechbach . . .		2 „	— „	
„	„	J. vitez od Brandenau-Mühhofen		— „	30 „	
„	nadlajtnant	Franc Urbas		1 „	— „	
„	„	Henrik baron Bauer . . .		1 „	— „	
„	„	Gustav Watzl		1 „	— „	
„	„	Filip Fischer		1 „	— „	
„	„	Anton Čuber		1 „	— „	
„	„	Maximilian Köhler		1 „	— „	
„	lajtnant	Stanislav od Milicski		2 „	— „	
„	„	Vilhelm Kunšic		2 „	— „	
„	„	Franc Eisenzopf		1 „	— „	
„	„	Guidon Schemerl		1 „	— „	
„	„	Henrik Schneeweiss		— „	20 „	
„	„	Avgust grof Rhode		1 „	— „	
„	„	Albert Gerstenmayer		1 „	— „	
„	„	Feliks žl. od Reya		— „	30 „	
„	„	Jožef Collerus žl. od Geldern .		1 „	— „	
„	„	Franc Dobravc		1 „	— „	
„	„	Anton Karinger		1 „	— „	
„	„	Franc Pfeiffer		— „	24 „	
„	„	Jožef grof Bourbon del Monte v srebru:		2 „	— „	
„	stotnik	Jošef Tyssen		2 „	— „	
„	nadlajtnant	Jožef Haring		— „	20 „	
„	„	Jakob Bresquar		— „	20 „	
„	lajtnant	Janez Eržen		— „	20 „	
„	„	Anton Kastelic		— „	20 „	
„	„	Alojzi Brilli		— „	20 „	
„	„	Janez Jazbec		— „	20 „	

Skupaj . 613 fl. 44 kr.

Loterijne srečke:

v Gradcu / na Dunaji } 20. februarja 1858: 47. 48. 69. 80. 16. / 29. 35. 75. 26. 74.

Prihodnje srečkanje na Dunaji in v Gradcu bo 3. sušca 1858.

Odgovorni vrednik: Dr. Janez Bleiweis. — Natiskar in založnik: Jožef Blaznik.